Βασσ..

ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

ΠΕΡΙ

ΔΕΚΕΛΕΙΑΣ

ΥΠΟ

ΤΙΜΟΛΕΟΝΤΟΣ ΒΑΣΣΟΥ,

διαγγελέως τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως.

(ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ β' τεύχους τοῦ Γ' τόμου τοῦ Ἀθηναίου)

STORAGE-ITEM
MAIN - LPC

LP9-F21G
U.B.C. LIBRARY

ΑΘΗΝΗΣΙΝ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΕΡΜΟΥ.

παρὰ τὴν ὁδὸν Μουσῶν, ἀριθ. 2.

1874.

DF 951
D 44
B 3

THE LIBRARY

THE UNIVERSITY OF
BRITISH COLUMBIA

Gift

University of Cincinnati

59/15

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
University of British Columbia Library

http://www.archive.org/details/basstopographikaip00bass

ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΙ

ΠΕΡΙ

ΔΕΚΕΛΕΙΑΣ

ΥΠΟ

ΤΙΜΟΛΕΟΝΤΟΣ ΒΑΣΣΟΥ,

διαγγελέως τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως.

(ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ β' τεύχους τοῦ Γ' τόμου τοῦ Ἀθηναίου)

ΑΘΗΝΗΣΙΝ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΕΡΜΟΥ.

παρὰ τὴν ὁδὸν Μουσῶν, ἀριθ. 2.

1874.

ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΙ
ΠΕΡΙ ΔΕΚΕΛΕΙΑΣ.

Γνωστὴ εἶναι ἡ θέσις τῆς Δεκελειακῆς χώρας ἐπὶ τῆς Μ. Α. κλιτύος τῆς Πάρνηθος, τῆς ἀποληγούσης εἰς τὴν ἄνω πεδιάδα τῶν Ἀθηνῶν πρὸς τὰ Β. Α. αὐτῶν. Ὑπῆρξε μία τῶν ἐπὶ Κέκροπος δώδεκα πόλεων τῆς Ἀττικῆς, ἐκτήσατο ἐκ τῶν ἡρωϊκῶν ἀκόμη χρόνων, κατὰ τὴν ῥωμαντικὴν ἐκστρατείαν τῶν Τυνδαριδῶν ἐπὶ τὴν Ἀττικὴν καὶ τὰς Ἀφιδνὰς, δικαιώματα εἰς τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς Σπάρτης, οἱ δὲ πολῖται Δεκελειεῖς ἔχαιρον προνόμιά τινα ἐκεῖ παρεπιδημοῦντες, σεβαστὴ ἦτο ἡ χώρα των κατὰ τὰς ἐχθρικὰς εἰσβολὰς τῶν Λακεδαιμονίων εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἀπεῖχε τῆς τῶν Ἀθηνῶν πόλεως σταδίους ἑκατὸν εἴκοσιν, εὑρίσκετο ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς εἰς Ὠρωπὸν ἢ παρέκειτο αὐτῇ, κατελήφθη ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων κατὰ τὸ δέκατον ἔννατον ἔτος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, καὶ τειχισθεῖσα ἐδυσχέρανε τὴν κατάστασιν τῆς πόλεως καὶ ἐπετάχυνε τὴν πτῶσιν αὐτῆς· ἐκλήθη δὲ ἐκ τούτου ὁ κατὰ τὰ τελευταῖα ὀκτὼ ἔτη Πελοποννησιακὸς πόλεμος, Δεκελειακὸς, ὁρατὸν ἦτο τὸ οἰκοδομηθὲν τεῖχος ἐκ τοῦ ἄστεος, ὁ δὲ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Ἆγις διέμενεν ἐν αὐτῷ κατὰ τὸ διάστημα τοῦ πολέμου. — Τοιαῦται καὶ ἄλλαι ὅμοιαι ἐν συντόμῳ εἶναι αἱ πληροφορίαι περὶ τῆς Δεκελειακῆς χώρας, καὶ τοῦ ἐν αὐτῇ τειχισθέντος χώρου. Ἡ γνῶσις ὅμως τοῦ σημερινοῦ ἐδάφους, αἱ ἐπ' αὐτοῦ ἐνεργηθεῖσαι ἀνασκαφαὶ, τὰ ἀνακαλυφθέντα μνημεῖα καὶ ἐπιγραφαὶ, τὰ εἰς διάφορα μέρη ἀνευρεθέντα ἀρχαῖα τείχη, τὸ εἶδος τῆς οἰκοδομῆς αὐτῶν, αἱ σημεριναὶ ὀνομασίαι τῶν θέσεων, ὁ ἀκριβὴς καὶ μετὰ βάσεως προσδιορισμὸς τῆς διευθύνσεως τῆς ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Ὠρωπὸν ὁδοῦ, καὶ ἄλλα τινὰ ἴχνη ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς χώρας ταύτης νομίζω ὅτι θέλουν τροποποιήσει κατά τι τὴν τοπογραφίαν της.

Καὶ πρῶτον μὲν ἡ μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Ὠρωποῦ κυρία ὁδὸς, ἐφ' ἧς τῶν πολλῶν ἡ κίνησις, δὲν ἤλλαξεν ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων μέχρις ἡμῶν, ἐνδεικνυομένης τῆς διευθύνσεως αὐτῆς ἐκ τῆς

φύσεως τοῦ ἐδάφους καὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν ὀρέων. Ὁ δὲ Δικαίαρχος ἰδοὺ πῶς ἐκφράζεται περὶ ταύτης γράφων· «Ἐντεῦθεν εἰς Ὠρωπὸν δι' Ἀφιδνῶν (1) καὶ τοῦ Ἀμφιαράου Διὸς ἱεροῦ ὁδὸν ἐλευθέρῳ βαδίζοντι σχεδὸν ἡμέρας πρόσαντα· ἀλλ' ἡ τῶν καταλύσεων πολυπλήθία, τὰ πρὸς τὸν βίον ἔχουσα ἄφθονα, καὶ ἀναπαύσεις, κωλύει κόπον ἐγγίνεσθαι τοῖς ὁδοιποροῦσι». Τὴν ὁδὸν ταύτην φαίνεται ὅτι διῆλθεν αὐτὸς ὁ ἴδιος συγγραφεύς, καὶ ὅτι αὐτὴ ἦτο ἡ κυρία τῆς συγκοινωνίας γραμμή. Τινὲς ἐνόμισαν ὅτι ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ὁδὸς εἶναι ἡ διερχομένη τοῦ σημερινοῦ χωρίου Τατοΐου καὶ ἀνερχομένη πρὸς τὸ Κατσιμίδιον, ὅπερ τὸν τειχισθέντα ἐν Δεκελείᾳ χῶρον ὑπέθεσαν, ἀκολουθεῖ κυκλοειδῶς τὴν βάσιν αὐτοῦ, κατέρχεται δι' ἀτραποῦ δυσβάτου πρὸς ὁδὸν ὁμαλωτέραν, ἔχουσαν πρὸς ἀριστερὰ ἐντὸς παρακειμένου ἀγροῦ μεγάλους ὀγκολίθους οὐχὶ ἀμόρφου σχήματος καταπεσόντας ἴσως ἐκ τῆς κορυφῆς του αἰτίας τινὸς ἕνεκεν, εἶτα στρεφομένην πρὸς δεξιὰ διέρχεται ὁρμητικὸν χείμαῤῥον, οὗ ἡ κοίτη λευκοτάτων γέμει λίθων διαφόρου μεγέθους, σχῆμα καὶ μορφὴν ἐχόντων θαλασσίων χαλίκων, μεθ' ὧν δι' ἐπιμήκους ὀροπεδίου, Μακρυχωράφου καλουμένου, διευθύνεται πρὸς τὴν εὐρεῖαν χαράδραν τοῦ ἁγίου Μερκουρίου, κατέρχεται εἰς αὐτὴν διὰ μεγάλων κατὰ τόπους κλίσεων καὶ ἐκδίδει πρὸς τὴν πετρώδη τὸ κατ' ἀρχὰς μεγάλην κοιλάδα τοῦ Κακοσαλεσίου, ὅπου ὀλίγον μετὰ τὴν κατάβασιν καὶ τὴν διάβασιν δύω χειμάῤῥων, ἑτέρα χαράσσεται πρὸς δεξιὰ ὁδὸς, διευθυνομένη πρὸς τὸ χωρίον Μποῦγα, ἐπὶ ἐδάφους ὁμαλοῦ καὶ λείου, ἐν μέσῳ δάσους πευκῶν καὶ δρυῶν μέχρι τῶν ὑπωρειῶν τοῦ ὄρους ἐφ' οὗ τὸ χωρίον. Ἐκεῖ δὲ ἕτερον διερχομένη χείμαῤῥον ἀνέρχεται πρὸς αὐτὸ, ἐπὶ πετρώδους καὶ δυσκόλου ἐδάφους, μεθ' ὃ, ἡ πρὸς

(1) Τὸ κείμενον τοῦ Δικαιάρχου φέρει διὰ Δαφνιδῶν, ὁ δὲ Κασαβῶν ἀναγινώσκει «ἐντεῦθεν εἰς Ὠρωπὸν στάδια...... ὁδὸς διὰ..... καὶ τοῦ Ἀμφιαράου ἱεροῦ καὶ Ἐλευθερῶν βαδίζοντι.» κλπ. Καὶ ὁ Οὐόσσιος ἀντὶ τοῦ Δαφνιδῶν Δαφναϊδῶν ἀναγινώσκει, ἀλλὰ τόσον τὸ ἀνὰ χεῖρας ἡμῶν κείμενον, ὅσον καὶ αἱ διορθώσεις εἶναι ἐσφαλμέναι, ἡ ἡμετέρα δὲ διόρθωσις διὰ τοὺς γινώσκοντας τὴν τοπογραφίαν τῆς Ἀττικῆς εἶναι ἀναμφισβήτητος.

Ὠρωπὸν κατάβασις λεία μὲν καὶ ὁμαλή, μεγάλων δὲ ἐπίσης καὶ ἀποτόμων κλίσεων.

Ἡ δὲ ἑτέρα ἀκολουθοῦσα τὴν ἀρχικὴν πρὸς βοῤῥᾶν διεύθυνσιν παρὰ τὸ πανδοχεῖον τοῦ ῥηθέντος Κακοσαλεσίου, περὶ ὃ ἴσως ἡ ἀρχαία Σφενδάλη, καὶ τὸν Ἀσωπὸν διερχομένη, μεθ' ὥρας πορείαν συναντᾷ σταυροειδῶς ἑτέραν ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς χαρασσομένην ὁδὸν, ἥτις ἐκ δεξιῶν μὲν εἰς Δήλιον ἄγει καὶ πρὶν τούτου, δι' ἑτέρας μὲ ταύτην κοινωνούσης καὶ πρὸς ἀνατολὰς διευθυνομένη εἰς Ὠρωπὸν, ἐξ ἀριστερῶν δὲ εἰς Τάναγραν, ὅπου τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως. «Τραχεῖα μὲν καὶ μετέωρος, λευκὴ δὲ τῇ ἐπιφανείᾳ καὶ ἀργιλλώδης» εἰς ὥρας σχεδὸν ἀπόστασιν ἀπὸ τὸ χωρίον Σχηματάρι. Ἀλλ' ἐπλανήθησαν· ἡ σημειωθεῖσα αὕτη ὁδὸς δὲν εἶναι ἡ ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Ὠρωπὸν, δι' ἧς «ἥ τε τῶν ἐπιτηδείων παρακομιδὴ ἐκ τῆς Εὐβοίας, πρότερον ἐκ τοῦ Ὠρωποῦ κατὰ γῆν διὰ τῆς Δεκελείας θᾶσσον οὖσα, περὶ τὸ Σούνιον κατὰ θάλασσαν πολυτελὴς ἐγίγνετο.....»(1) καθότι δὲν ἦτο ἀναγκαῖον νὰ ζητήσῃ τις τὴν πλείονας δυσκολίας παρέχουσαν ὁδὸν οὐδεμίαν δὲ οἰκονομίαν χρόνου, πετρώδη, δύσβατον ἐκ τῆς φύσεως αὐτῆς τοῦ ἐδάφους της, σκληρὰς ἔχουσαν κλίσεις, καὶ οὖσαν μίαν τῶν πολλῶν ἐπὶ Πάρνηθος διαβάσεων διὰ τὰς τοπικὰς ἀνάγκας τῶν ἀνθρώπων καὶ διὰ τὰς θερινὰς τῶν ζώων βοσκὰς τῶν περιοικούντων, οὐδέποτε ὅμως δυναμένην νὰ χρησιμεύσῃ ὡς γραμμὴ κυρία κινήσεως στρατῶν, μεταφορᾶς ὑλικῶν καὶ τροφῶν πολέμου ἄνευ ἀνάγκης· καθότι εἰς οὐ μεγάλην ἀπὸ ταύτης ἀπόστασιν πρὸς ἀνατολὰς ἑτέρα παράκειται ὁδὸς, ἧς μνείαν ἐποιησάμεθα ἀνωτέρω, ἐκτυλισσομένη ἐπὶ ἐδάφους ὁμαλοῦ κατὰ τὸ πλεῖστον διὰ μετρίας κλίσεως τῆς αὐτῆς σχεδὸν ἐκτάσεως, ἐπὶ τῆς ὁποίας φορτηγαὶ ἅμαξαι εὐκόλως ἠδύναντο νὰ κυλίωνται, καὶ κυλίονται ἔτι σήμερον ἄνευ οὐδεμιᾶς προπαρασκευαστικῆς ἀνθρωπίνου ἐργασίας, ἴχνη δὲ τροχῶν ἁμάξης διακρίνονται παρὰ τὰς ὑπωρείας τοῦ βραχώδους λόφου τῶν ἀρχαίων Ἀφιδνῶν, τανῦν Κοτρώνη καλουμένων, ὅπερ δηλοῖ τοιαύτην ἐπ' αὐτῆς καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις κίνησιν.

(1) Θουκ. βιβ. VII. 28.

Τῆς ὁδοῦ ταύτης ἐποιοῦντο χρῆσιν οἱ ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Ὠρωπὸν καὶ τἀνάπαλιν διαβαίνοντες. Ἐξ αὐτοῦ (Ὠρωποῦ) καὶ διὰ τῶν ἐπ' αὐτοῦ γεωλόφων καὶ τῆς πετρώδους Μαλακάκας ἀνέρχεται ἡ πρὸς Ἀθήνας ὁδὸς εἰς τὴν θέσιν τὴν καλουμένην Βοῦλαν, ἔχουσα ἐκ δεξιῶν τὸ ὄρος Κορακᾶ, ἅμα τῇ ἐκ ταύτης καταβάσει πρὸς ἀνατολάς, εἰς ἡμισείας ὥρας ἀπόστασιν, φαίνονται τὰ χωρία Μάζι καὶ Καπανδρίτι· εἶτα κατέρχεται πρὸς τὴν πεδιάδα τῶν Λιοσίων, ἔχουσα πρὸς δεξιὰ τὴν ἀνατολικὴν παρειὰν τῆς Πάρνηθος καὶ ἀφίνουσα ὄπισθεν καὶ πρὸς αὐτὴν τὸ χωρίον Κιοῦρκα, ἀριστερὰ δὲ τὰς ῥηθείσας ἀρχαίας Ἀφιδνὰς μὲ τὸ περὶ αὐτὰς πεδίον. Ἀνέρχεται δὲ ἐν μέσῳ ὁμαλῶν καὶ καταφύτων γεωλόφων τῆς Πάρνηθος, τῶν πρὸς τὰς πηγὰς τοῦ Κηφισσοῦ καταληγόντων, καὶ ἐκδίδει εἰς τὴν ἄνω τῶν Ἀθηνῶν πεδιάδα. Διὰ τῆς ὁδοῦ ταύτης διῆλθεν ὁ Μαρδόνιος μεταβαίνων ἐκ τῆς Ἀττικῆς εἰς τὴν Βοιωτίαν πρὸ τῆς μάχης τῶν Πλαταιῶν. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Ὠρωπὸν «δι' Ἀφιδνῶν καὶ τοῦ Ἀμφιαράου Διὸς ἱεροῦ»· δι' αὐτῆς καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς οἱ εἰς τὴν Ἀττικὴν ἐκ τῆς Εὐβοίας διὰ τοῦ Ὠρωποῦ καὶ τἀνάπαλιν εἰσελθόντες στρατοὶ διέβησαν μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Ἑλληνικοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας πολέμου, ὅπου καὶ πάλιν διὰ ταύτης διήρχοντο οἱ ἐξ Εὐβοίας· τὸ δὲ περὶ τὰ Λιόσια περίβουνον πεδίον ὑπῆρξε τὸ θέατρον αἱματηρῶν πολέμων πρὸς παρεμπόδισιν τῶν εἰς Ἀθήνας διευθυνομένων Τουρκικῶν στρατῶν· δι' αὐτῆς μετεκόμιζον τὰς ἐκ τῆς Εὐβοίας τροφὰς οἱ Ἀθηναῖοι· τὴν διὰ τῆς Ὠρωπείας γῆς καὶ τῆς ὁδοῦ ταύτης συγκοινωνίαν ἠθέλησαν νὰ διακόψουν οἱ Λακεδαιμόνιοι, τὴν Δεκέλειαν καταλαβόντες καὶ τειχίσαντες. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Ὠρωπὸν, ἐφ' ἧς ἐκυριάρχει ἡ Δεκέλεια. Δὲν εἶναι ἄσκοπον νὰ δώσωμεν πληροφορίας τινὰς καὶ περὶ τοῦ κατεχομένου αὐτοῦ χώρου κατὰ τὸν Δεκελειακὸν πόλεμον, στηριζόμενοι ἐπὶ ἱστορικῶν βάσεων.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Δεκελείας ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων πολλοὶ τῶν ἐν Ἀθήναις δούλων ηὐτομόλησαν πρὸς αὐτοὺς (ἕως εἴκοσι χιλ.), ἐκ τῶν ὁποίων οἱ πλεῖστοι ἦσαν τεχνῖται. Διόδωρος δὲ ὁ Σικελιώτης μᾶς πληροφορεῖ ὅτι τὸ ά. ἔτος

τῆς ἐννενηκοστῆς τρίτης Ὀλυμπιάδος ὁ βασιλεὺς Ἆγις, ὠφελούμενος ἀπὸ ἀσέληνον καὶ σκοτεινὴν νύκτα, κατῆλθεν ἐκ Δεκελείας, ἡγούμενος εἰκοσιοκτὼ χιλ. πεζῶν καὶ χιλίων διακοσίων ἱππέων, τοποθετηθεὶς ὑπ' αὐτὰ τὰ τείχη τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἐκ τῶν ἐξωτερικῶν φυλάκων τινὰς κατασφάξας καὶ τοὺς λοιποὺς ἀπωθήσας ἐντὸς τῶν τειχῶν κλπ......Κατὰ πᾶσαν λοιπὸν πιθανότητα ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης ἀφῆκεν ἐν Δεκελείᾳ φρουράν τινα ἐκεῖθεν ἀπερχόμενος καὶ ἐκ τῶν μαχίμων ἀνδρῶν αὐτοῦ βεβαίως τινὲς ἐκωλύθησαν νὰ παρακολουθήσωσιν αὐτὸν ἕνεκα νοσημάτων κλπ. Ἐὰν δὲ θεωρήσωμεν τὸν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὑπάρχοντα ἐν Δεκελείᾳ συμμαχικὸν στρατὸν εἰς τριάκοντα πέντε χιλιάδας, δὲν εἶναι ὑπερβολή, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν ὅτι οἱ παλαιοὶ μαχηταί, καὶ πρὸ πάντων οἱ Σπαρτιᾶται, ἠκολουθοῦντο εἰς τοὺς πολέμους ὑπὸ δούλων. Ἐὰν εἰς τούτους προσθέσωμεν τοὺς κατοίκους τῆς Δεκελείας, ὑπολογίζοντες αὐτοὺς αὐθαιρέτως κατ' ἐλάχιστον ὅρον εἰς πέντε χιλιάδας, καὶ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι εὑρίσκοντο ἐν ἐχθρικῇ χώρᾳ, καὶ ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ προμηθεύωνται ἔξωθεν, καὶ πιθανῶς ἐκ τῆς Βοιωτίας, συμμαχικῆς χώρας, τὰς τροφὰς καὶ λοιπὰ τῆς συντηρήσεως ἀναγκαῖα, προϋποθέντες ἄνδρας οὐχὶ ἐλάσσονας τῶν 5,000 ἀσχολουμένους διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τούτων, τὴν ὁποίαν ὑποθέτω καλῶς ὠργανισμένην, ὁ ἀριθμὸς οὗτος ὅλος τῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν Δεκελείᾳ διαμενόντων ὑπερέβαινε τὰς ἐξήκοντα πέντε χιλ. Τοσοῦτος πληθυσμὸς τὸ πλεῖστον ἐκ πολεμιστῶν συγκείμενος κατεῖχε βεβαίως ἔκτασιν ἀρκοῦσαν καὶ διὰ τὰς ἀνάγκας του καὶ διὰ τὴν ἐλευθέραν ἐκτέλεσιν τῶν κινήσεών του. Εἶναι πιθανώτατον ὅτι, ἐκτὸς τῆς ἀπὸ Δεκελείας εἰς Ἀθήνας ἀγούσης κυρίας ὁδοῦ, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς κατοχῆς ἠνοίχθησαν καὶ ἕτεραι ὁδοὶ ἀρκοῦσαι διὰ τὴν κάθοδον τῶν δυνάμεων αὐτῶν πρὸς τὴν τῶν Ἀθηνῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ πρὸς τὴν Ὠρωπείαν ὁδὸν ἀφ' ἑτέρου τῆς ὁποίας ἡ κατοχὴ πολὺ τοὺς ἐνδιέφερε. Νομίζω ὅτι ἡ εὐρεῖα κοιλάς, ἡ πρὸς τὰ Α. Μ. τῆς βασιλικῆς ἐπαύλεως ἐκτεινομένη καὶ περιοριζομένη ὑπὸ δασωδῶν γεωλόφων, εἶναι ἀρκετῆς ἐκτάσεως διὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην διαμενόντων ἐν Δεκελείᾳ, καὶ ὅτι εἶναι αὐτὸς οὗτος ὁ χῶρος ὁ κατεχόμενος ὑπ' αὐτῶν διὰ

τὰς διαφόρους αὐτῶν ἀνάγκας· οὐδαμοῦ καθ' ὅλην τὴν Δεκελειακὴν χώραν ὑπάρχει ἔκτασις δυναμένη νὰ ἐπαρκέσῃ ὡς αὐτή. Ἀλλὰ τὸ τειχισθὲν μέρος, τὸ προωρισμένον διὰ τὴν φρουρὰν τὴν διαχειμάζουσαν ἐκεῖ, δὲν εἶναι βεβαίως ὁ μεμακρυσμένος καὶ ἀπότομος τοῦ Κατσιμιδίου βράχος. Τὰ ἐπ' αὐτοῦ τείχη ὡς ἐκ τοῦ εἴδους τῆς οἰκοδομῆς αὐτῶν ἀνήκουν εἰς ἐποχὴν πλέον μεμακρυσμένην τοῦ Πελοπον. πολέμου, καὶ ἐγένοντο μᾶλλον διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῶν ἐν αὐτοῖς κατοικούντων παρὰ διὰ τὴν ἐν Δεκελείᾳ Πελοποννησιακὴν φρουράν, διὰ τὴν ὁποίαν δὲν ἦσαν ἐπαρκῆ, καὶ ἥτις διαχειμάζουσα ἐπὶ τοῦ μεμακρυσμένου καὶ ἀπροσίτου ἐκείνου βράχου οὐδόλως ἠδύνατο νὰ παρεμποδίσῃ τὸν ἐπισιτισμὸν τῆς πόλεως οὐδὲ νὰ παραβλάψῃ αὐτήν. Ὁ σκοπὸς τοῦ τειχισμοῦ τῆς Δεκελείας ἦτο ὅπως δυνηθῶσι νὰ περιορίσωσι καθ' ὅλον τὸ ἔτος ἅπαντα τὸν πληθυσμὸν ἐντὸς τῆς πόλεως, ἐμποδίσωσι τὸν ἐπισιτισμὸν αὐτῆς καὶ τὴν καλλιέργειαν τῶν περὶ αὐτὴν πεδιάδων, καὶ οὕτως ἐπαυξάνοντες τὰς στενοχωρίας καὶ οἰκονομικὰς δυσκολίας, ἐπιταχύνωσι τὴν πτῶσιν αὐτῆς. Ὁ δὲ βράχος τοῦ Κατσιμιδίου οὐδόλως ἦτο κατάλληλος πρὸς τοῦτο. Ὁ κ. *Λὴκ* νομίζει ὅτι τὰ ἐπ' αὐτοῦ λείψανα ὀχυρωμάτων εἶναι μᾶλλον τῆς ἀρχαίας κωμοπόλεως ἢ τοῦ δήμου παρὰ τοῦ Λακεδαιμονικοῦ τείχους, τὸ ὁποῖον κατ' αὐτόν, εἶναι πιθανώτερον νὰ κατεῖχε τὸ παρὰ τὸ Τατόϊον μεμονωμένον ὕψωμα. Εἶναι δύσκολον νὰ ὁρίσῃ τις, ὁποῖον ἐννοεῖ ὁ κ. *Λὴκ*· φρονῶ ὅμως ὅτι εἶναι ἐκεῖνο, ἐφ' οὗ ᾠκοδόμηται τὴν σήμερον ὁ ἀνεμόμυλος. Δοκιμάζω νὰ χαρακτηρίσω τὰ ἐπὶ τοῦ Κατσιμιδίου λείψανα ἀρχαίων τειχῶν· ἀποφαίνομαι ὅμως ὅτι δὲν εἶναι τὰ Πελοποννησιακὰ τείχη, καὶ πρῶτον ἡ ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Ὠρωπὸν δὲν εἶναι ἡ διὰ τοῦ Ἁγίου Μερκουρίου ἄγουσα, ἀλλ' ἡ ἐν ἀρχῇ τῆς παρούσης ὑποδειχθεῖσα, δεύτερον τὸ τεῖχος κατὰ τὸν Θουκυδίδην «ᾠκοδόμειτο ἐπὶ τῷ πεδίῳ καὶ τῆς χώρας τοῖς κρατίστοις (ἐς τὸ κακουργεῖν)», καὶ οὐχὶ ἐν μέσῳ τῶν ὀρέων καὶ βράχων, ὡς τὸ Κατσιμίδιον, ἀπροσίτων καὶ εἰς αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς πεζούς, ἀδυνατούντων δὲ ἐντελῶς τῶν «ἐκ τῆς πόλεως ἐξελαυνόντων ἱππέων, πρός τε τὴν Δεκέλειαν καταδρομὰς ποιουμένων» νὰ διευθυνθῶσιν ἐκεῖ. Ἡ δὲ περὶ αὐτὸ γῆ δὲν εἶναι «ἀπόκροτος», ἀλλὰ βρα

χώδης καὶ ἀπρόσιτος. Ἂν δὲ ἐπισταμένως ἐξετάσῃ τις τὰ τείχη ταῦτα, πείθεται ὅτι δὲν εἶναι θέρους ἑνὸς ἔργον. Οἱοσδήποτε δὲ καὶ ἂν ἦτο ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐργατῶν, ὁ τῶν ἐργαζομένων ἦτο τοσοῦτος, ὅσον ἡ μετρικὴ ἔκτασις τοῦ ἔργου καὶ ἡ ποιότης αὐτοῦ ἐπέτρεπον. Ἔχων δέ τις ὑπ' ὄψιν τὴν κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην τοῦ ἔτους λειψυδρίαν, τὴν δυσκολίαν εἰς τὴν μεταφορὰν καὶ ἀνάβασιν τῶν βαρέων καὶ δυσμετακομίστων ὑλικῶν, πείθεται ὅτι εἶναι ἔργον χρόνου πλειοτέρου καὶ ὑπὸ ἀνθρώπων ἐκδιωκόντων μακροτέραν ἀσφαλῆ βίωσιν, στερεωτέραν ἐργασίαν καὶ οὐχὶ πρόσκαιρον καὶ ὡρισμένου σκοποῦ.

Κατερχόμενός τις ἐκ τῆς βασιλικῆς ἐπαύλεως πρὸς τὰ Μ. Α. διὰ τῆς νέας ἁμαξιτῆς ὁδοῦ ἀφίνει κατὰ πρῶτον πρὸς ἀριστερὰ τὸν λόφον τοῦ ἀνεμομύλου, οὗ μνείαν ἐποιησάμην ἀνωτέρω· περὶ αὐτὸν πρὸς τὴν πρὸς τὰ Α. Μ. κατερχομένην ὁμαλὴν κοιλάδα, ἣν ὑπέθεσα ἀνωτέρω κατοικουμένην κατὰ τὸν Δεκελειακὸν πόλεμον καὶ ἐν τῇ ὁποίᾳ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὑπῆρχεν ἡ κωμόπολις τῆς Δεκελείας, διακρίνονται λείψανα ἀρχαίων κτιρίων, λίθοι κατὰ σωροὺς καὶ μεμονωμένοι, ὀγκώδεις καὶ μή, φρέατα καὶ ἄλλα σημεῖα δικαιολογοῦντα τὴν ὕπαρξιν κατοικουμένου χώρου, τειχῶν, παρακειμένων δημοσίων οἰκοδομῶν ἢ ἄλλων κτιρίων. Πρὸ δὲ τοῦ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ κατωτέρου σημείου τῆς κοιλάδος ὀλίγα μέτρα πρὸς δεξιὰ ἐντὸς ἀγροῦ ἐνεργηθείσης ἀνασκαφῆς εὑρέθησαν διάφοροι ἐπιτύμβιοι στῆλαι, ἐκ λευκοῦ πεντελικοῦ μαρμάρου, διαφόρων σχημάτων, κεκοσμημέναι διὰ γλυφῶν καὶ φέρουσαι σχεδὸν πᾶσαι ἐπιγραφὰς δημοτῶν Δεκελειέων ἢ Δεκελέων, πλὴν μιᾶς, ἐφ' ἧς γέγραπται *Λόσσας Τεγεάτης*, ἐπ' αὐτῆς δὲ ἀνάγλυφον καλῆς τέχνης παριστάνον πολεμιστὴν ἢ στρατιώτην πρὸς δεξιὰ κρατοῦντα διὰ τῆς ἀριστερᾶς ἀσπίδα, καλύπτουσαν τὸ ὀλίγον πρὸς τὸ ἔμπροσθεν κεκλιμένον σῶμά του. Εἶναι πιθανώτατον ὅτι ὁ Τεγεάτης οὗτος ἔπεσε κατὰ τὸν Δεκελειακὸν πόλεμον συνεκστρατευόντων τῶν Τεγεατῶν ἐπὶ τὴν Ἀττικήν. Περιγραφὴ καὶ δημοσίευσις τῶν ἀνακαλυφθέντων τούτων μνημείων καὶ ἐπιγραφῶν ἐγένετο, νομίζω, κατα τὸ παρελθὸν ἔτος ἐν Βερολίνῳ παρὰ τοῦ κυρίου Λύδερς. Τὰ μνημεῖα

ταῦτα ὑποστηρίζουν τὴν γνώμην μου ὅτι παράκειται αὐτοῖς ἐν τῇ κοιλάδι ἡ Δεκέλεια. Πρὶν ἢ στρέψῃ τις πρὸς δεξιὰ ἐπὶ τῆς ἰδίας ὁδοῦ ὑψοῦται κατὰ μέτωπον καὶ πρὸς μεσημβρίαν κατάφυτος ἐκ πευκῶν λόφος, εἰς οὗ τὴν ὑπώρειαν ἠνεῴχθη ἁμαξιτὴ ὁδὸς, ἥτις κυκλοειδῶς καὶ βαθμηδὸν ἀνέρχεται εἰς τὸν μέχρι τῆς κορυφῆς του, οὔσης ἐπὶ μήκους ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς, ὅπου φαίνεται ὁ σχηματισμὸς τῆς ὑψηλοτέρας κορυφῆς, ἐφ' ἧς οἰκίσκος μικρὸς ᾠκοδόμηται διὰ τὴν φύλαξιν τῶν δασῶν τοῦ Βασιλέως. Ἐκ τῆς κορυφογραμμῆς τοῦ λόφου τούτου κατέρχονται αἱ ποδιαί του κυματοειδῶς καὶ οὐχὶ δι' ἀποτόμων κλίσεων, καὶ ἀπολήγουν ἐξ ἀνατολῶν μὲν πρὸς ῥεῦμα ὅπερ πρὸς Κηφισσὸν ἐκδίδει, καὶ πέραν τοῦ ὁποίου ἕτερος ὑψοῦται λόφος ἐπιμήκους ἐπίσης σχήματος, ὁ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου καλούμενος. Πρὸς μεσημβρίαν δὲ διακόπτονται ὑπὸ ἐπιπέδων κεκλιμένων καὶ κοιλάδων μικρῶν, μεθ' ἃς καὶ πάλιν ἡ ὁμαλὴ πρὸς τὴν πεδιάδα ἀκολουθεῖ κλίσις. Ὁ λόφος οὗτος ὑψοῦται πράγματι «ἐπὶ τῷ πεδίῳ καὶ τῆς χώρας τοῖς κρατίστοις». Φαίνεται ἐκεῖθεν ἡ πόλις Ἀθηνῶν καὶ τὰ εἰς τὸν Πειραιᾶ εἰσερχόμενα πλοῖα, κυριαρχεῖ ἐπὶ τῆς μεταξὺ Πεντέλης καὶ Πάρνηθος κοιλάδος, ἣν ὁ Κηφισσὸς διαῤῥεῖ, καὶ δι' ἧς *διέρχεται* ἡ ὁδὸς ἡ ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Ὠρωπόν. Ἀπέχει τῆς πόλεως εἰκοσιτέσσαρα ὡς ἔγγιστα χιλιόμετρα ἢ ἑκατὸν εἴκοσι σταδίους, λογιζομένου ἑκάστου εἰς διακόσια μέτρα. Περὶ τὴν κορυφογραμμὴν αὐτοῦ εἰς ἀκτῖνα σχεδὸν διακοσίων μέτρων φαίνονται θεμέλια ἀρχαίου τείχους, ἀκολουθοῦντα τὴν μορφὴν τοῦ λόφου. Ἀνασκαφὴ ἐνεργηθεῖσα πρὸς τὴν βορειοανατολικὴν κλιτὺν αὐτοῦ ἐβεβαίωσε τὴν ὕπαρξιν τοῦ τείχους τούτου καὶ ἐδικαίωσε τὴν ὀνομασίαν αὐτοῦ, Παλαιόκαστρον παρὰ τῶν περιοικούντων καλουμένου. Ἀκριβῶς δὲν δύναταί τις νὰ ὁρίσῃ τὸ σχῆμα τοῦ τείχους τούτου, εὔκολος ὅμως ἔσεται ὁ προσδιορισμὸς διὰ τῆς ἐκχώσεως κατὰ μῆκος τῶν θεμελίων του. Τὸ εἶδος τῆς οἰκοδομῆς φαίνεται πράγματι πρόσκαιρον καὶ ἄνευ περιττῆς ἐργασίας. Ἀκολουθῶν δέ τις πρὸς ἀνατολὰς τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ ἐπὶ ἀτραποῦ πρὸς τὰ ἐκεῖ ἐπίσης ἀγούσης εὑρίσκει λίθους ἐσπαρμένους οὕτως εἰπεῖν ἔνθεν καὶ ἔνθεν αὐτῆς. Ἴχνη δὲ πάλιν τειχῶν φαίνονται

παρὰ τὸ παρὰ τοὺς πόδας τοῦ λόφου κατερχόμενον ῥεῦμα, πρὸς ὃ καὶ ἡ ἀτραπὸς καταβαίνει σύσκιος ἀπὸ πλατάνων καὶ πευκῶν, εἶτα ἀνερχομένη πρὸς τὸν λόφον τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, ἀκολουθεῖ τὴν βορειοανατολικὴν κλιτὺν αὐτοῦ καθ' ὅλον τὸ μῆκος, συναντῶσα ἐν τῷ μέσῳ σχεδὸν αὐτῆς πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῆς ὁδοῦ μικρὸν ἐρειπωμένον Βυζαντινὸν ἐκκλησίδιον τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου σώζονται ἀκόμη ζωηραὶ Βυζαντιναὶ τοιχογραφίαι. Ἡ ὁδὸς αὕτη, ἀκολουθοῦσα πάντοτε τὴν πλαγίαν τοῦ ἐπιμήκους τούτου λόφου, διέρχεται ἐπὶ τῆς χαίτης αὐτοῦ πρὸς τὴν ἀνατολικὴν αὐτοῦ κλίσιν, καὶ μετ' οὐ πολὺ στρεφομένη πρὸς τὰ δεξιὰ κατέρχεται πρὸς τὴν πεδιάδα κατευθυνομένη πρὸς τὰς Ἀθήνας, καὶ αὕτη ἦτο ἡ ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Δεκέλειαν ἄγουσα· ἐξ ἀριστερῶν δὲ διὰ τῶν ἐρειπείων τοῦ χωρίου Μπάφι καὶ τῶν ὑπωρειῶν τοῦ λόφου τοῦ Κεραμιδίου συνερχομένη ἡ αὐτὴ, κατέρχεται μετ' οὐ πολὺ πρὸς τὴν πεδιάδα τῶν Αἰοσίων καὶ ἐκεῖθεν δι' Ἀφιδνῶν εἰς Ὠρωπόν.

Ἐξ ὅλων τούτων τῶν πληροφοριῶν καὶ τῆς ἐπὶ τόπῳ ἐξετάσεως νομίζω, ὅτι ὁ λόφος οὗτος τοῦ Παλαιοκάστρου εἶναι ὁ χῶρος, ὃν οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐτείχισαν. Ἀνασκαφαὶ πλέον ἐκτεταμέναι ἐλπίζω ὅτι θέλουν βεβαιώσει τὴν ὑπόθεσίν μου ταύτην. Ἐὰν δὲ ὁ εἰρημένος λόφος καὶ τὸ περὶ αὐτὸν τεῖχος δὲν ἦναι τὸ Λακεδαιμονικὸν, ποῖον ἄλλο σημεῖον ἐντὸς τῆς Δεκελειακῆς χώρας δύναται νὰ ἔχῃ ὑπὲρ αὐτοῦ περισσότερα διδόμενα; (1)

Ἐν Ἀθήναις, 20 Ἀπριλίου 1874.

---

(1) Χάρτης τοπογραφικὸς, τὸν ὁποῖον ἐσχεδιάσαμεν μεθ' ὅλης τῆς δυνατῆς ἀκριβείας, θέλει καταστήσει εὐληπτοτέραν τὴν παροῦσαν διατριβήν. Τὸν χάρτην τοῦτον θέλομεν παραθέτει προσεχῶς, ὅταν ὁ λιθογράφος ἀποπερατώσῃ αὐτόν.

University of British Columbia Library

DUE DATE

FORM 310

617143

DISCARD

